Zdeněk Chrapek – fotograf tónů a gest

Potkáváme se už řadu let v koncertních sálech. Pohybuje se v nich naprosto neslyšně a zdá se, že někdy je i téměř neviditelný. Fotograf klasické hudby nesmí rušit, ale přesto musí dokázat zachytit neopakovatelné okamžiky na podiu, kdy se rodí hudba. Pod prsty hudebníků orchestru i sólistů, v hlavách a v rukou dirigentů, domácích, i těch světových. A Zdeněk Chrapek to umí jedinečně. V jeho obrovském archivu najdeme ceněné a znovu a znovu reprodukované fotografie nejzářivějších hvězd klasické hudby několika desetiletí, a snad nejvíc ze všeho dirigentů: Rafaela Kubelíka (z jehož snímků vznikla i krásná publikace), Claudia Abbada, Leonarda Bernsteina, Herberta von Karajana, Charlese Mackerrase a mnoha dalších.

Fotograficky zachytil celou domácí kariéru Jiřího Bělohlávka i slavné návraty do vlasti Rudolfa Firkušného. Nafotil celá desetiletí Pražských jar. Vzpomíná, jak někteří posluchači mívali s sebou na koncertech partituru a sledovali hudbu. Obraceli stránky a rozčilovali se, když viděli, že dirigent někde zrychlil nebo zpomalil tempo. „To už dnes nevidíte“, říká: „Přemýšlím, čím to bylo. Asi byly ty špičkové koncerty dostupnější, a mohli chodit všichni ti fajnšmekři? Nebo dnes lidi tak neumějí noty?“

Jak se za tu dobu změnila vaše profese?

Dnes každý návštěvník v Rudolfinu vyndá mobilní telefon a má dokonalou barevnou fotku. Tenkrát bylo v sále dost špatné osvětlení. Černobílé filmy měly velmi malou citlivost a musely se dlouho vyvolávat, třeba půl hodiny. Tím hodně vzroste zrno, kontrast. Musely se dělat výřezy, i když jsem měl teleobjektiv. Ruce dirigentů byly někdy rozmazané, ale bylo to velmi dynamické. Já fotím digitálně od roku 2004, ale když srovnám starou tvorbu s novou, je to úplně o něčem jiném.

Také zpracování vypadá jinak. Dříve jsem nafotil tak jeden, někdy dva nebo tři filmy na významnějším koncertě, ještě v noci vyvolal a ráno nesl do redakcí novin. Dnes toho nafotím mnohem víc, ještě v noci musím vybírat z toho množství a zpracovávat, což někdy trvá déle než je doba trvání samotného koncertu. A uplatnění není zdaleka tolik.

Můžete pro nepamětníky srovnat?

Na koncerty tehdy chodili fotografové z několika deníků a během festivalu vycházelo spousta fotografií každý den v novinách. To už dnes také není. Když skončilo Pražské jaro, donesl jsem vybrané fotografie do redakcí různých časopisů, které tomu pak věnovaly celé dvoustrany nebo i více stránek. To, že sem přijížděli slavní dirigenti nebo sólisté ze Západu, byla vždy událost. Zkrátka uplatnění je v tisku asi dnes menší, ale zase je možné fotografie využít i na internetu.

Sedíme ve vašem obýváku a na stěnách nejsou žádné vaše proslulé fotografie, jak bych čekala, ale jen obrazy. Proč?

Na fotky se doma dívat nechci. A některé obrazy jsem maloval sám, chcete se podívat? Toto například se jmenuje *Tisíc slz prolitých pro mé dívky. (Ukazuje abstraktní obraz se stékajícími barevnými kapkami.*) To jsem maloval, ještě než jsem poznal svoji ženu (*směje se*). Teď na to nemám moc čas.

Kdy jste začal s fotografováním?

Už asi v pěti letech. Na starý bakelitový foťák a ještě jsem neměl pořádně ani sílu zmáčknout spoušť. Později jsem si filmy vyvolával sám, fotil jsem pořád. Když mi bylo asi dvacet, koupil jsem si několik vstupenek na Pražské jaro. A tehdy festival vypsal fotografickou soutěž a já dostal první cenu za fotku dirigenta Carla Marie Giuliniho, samozřejmě černobílou. Pak jsem začal vážnou hudbu a Pražské jaro fotit pravidelně a dělám to dodnes, už přes padesát let.

Fotografoval jste někdy také divadlo? I to je zvláštní a těžká disciplína.

Fotil jsem kdysi i pro Národní divadlo. Divadlo je také krásné, ale když mám být upřímný, hudba mne inspirovala vždycky víc. Kromě klasiky jsem taky fotil jazzové festivaly v době, když sem jezdily velké hvězdy: Duke Ellingtona, Ellu Fitzgeraldovou. Ty koncerty měly úplně jiný charakter a energii. Jako fotograf jsem se tam mohl pohybovat, kde jsem chtěl. Zatímco v Rudolfinu nebo ve Smetance je to jiné, tam nesmí být rušivý element.

Jsou i hudebníci, kteří si vůbec nepřejí být při koncertě foceni. Co pak s tím?

Například klavírní virtuos Svjatoslav Richter. Pamatuji si ještě, když objevil před koncertem nějakého kameramana v sále. Rozčílil se a koncert se nekonal. To bylo ještě v hlubokém socialismu. Lidi se rozešli, nic se o tom pak ani nepsalo.

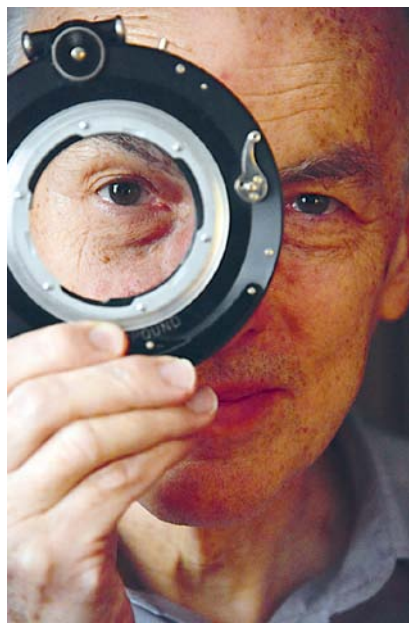

Legendární dirigent Herbert von Karajan se také často nechtěl fotit, nebo jen v určitých situacích, kdy nebylo vidět, že byl velmi malý. Fotil jste i jeho?

Ano, byl tím vyhlášený. Fotil jsem ho dvakrát. Je taková známá fotka, když přijel svým Rolls Roycem do Rudolfina. Tehdy měl jako jeden z mála svoji ochranku, a mám vyfocené, jak stoupá po schodech a za ním jde „gorila“.

Vy ale nefotíte jen velké symfonické koncerty, ale i ty komorní. Jakou hudbu máte sám rád?

Mám rád i menší koncerty, miluji recitály. A jsem člověk zvědavý. Řada lidí chodí na program, který už znají, a nové hudby se bojí. Já ale jdu radši na koncert, kde se hraje něco nového, třeba i úplná premiéra. V listopadu se konají například Dny soudobé hudby a tam se hrají novinky, ale i skladby třeba od pana Luboše Sluky nebo Jiřího Temla, což jsou už současní klasikové a komponují krásné a velmi poslouchatelné věci. Je tam úplně jiná atmosféra. Za těch padesát let mám někdy pocit, že ty známé skladby, které jsem slyšel už mnohokrát, bych mohl sám dirigovat (*směje se*). Ale nejradši opravdu fotím dirigenty.

Jaký to má důvod?

Je pro mne zajímavé zachytit, jak se dirigentovi hudba přes hlavu dostává do těla a on pak vyjadřuje to, co chce říct orchestru. Mimikou obličeje, rukama, celým tělem. Je zajímavé, jak jsou dirigenti rozdílní. Někdy je to i hotový balet, plný emocí. Jako fotograf mám možnost sledovat koncert nejen ze sálu, ale jít na emporu (*pozn. v Rudolfinu prostor za orchestrem, pod varhanami*) nebo ve Smetance někam až nahoru. Zážitek, když vidíte dirigentovi do obličeje, je úplně jiný. I proto se dnes moderní sály často staví jako kruhové.

Fotíte i jiná témata, mimohudební?

Fotím už dlouho pro Výbor dobré vůle, nadaci Olgy Havlové. Fotil jsem i paní Olgu. A Prahu si fotím. Nebo různá zátiší, ale to jen pro sebe. Mám tu takový dřevěný aparát, je starý asi 100 let, a funguje. Ale s tím nemohu fotit venku, jen doma. Zkouším si i staré historické techniky. Fotografie jsou nedokonalé, mají různé kazy, ale v tom je to kouzlo. Třeba takzvaná ambrotypie, fotografický proces, který vynalezl Frederick Scott Ascher. (*Ztiší hlas a vypráví takřka tajemně.*) To vezmete skleněnou desku, polijete ji kolodiem, dáte zcitlivět do dusičnanu stříbrného, pak vyjmete, ještě vlhkou dáte do kazety a musíte ji během 10–15 minut naexponovat. Pak to vyvoláte a máte obrázek na skle. Také se tomu říká mokrý koloidní proces. Určitě znáte ty staré obrázky, kdy fotografové nosili na zádech velké tlumoky. Na místě si museli postavit jakýsi stan, do kterého se schovali, a tam tu fotografii okamžitě vyvolali. Vlastně to byl jakýsi předchůdce digitální fotografie.

A to vy děláte?

Ano, tím se bavím. Ale dirigenta s tím fotit nemůžete. Dnes jsou lidi už přesyceni dokonale ostrými digitálními fotkami a hledají jiné dimenze v historických technikách. Líbí se mi, že i mladí někdy znovu preferují černobílou fotografii. Taky je móda dělat si černobílé fotky z barevných digitálů, ale to se hned pozná podle toho, že jsou ostré od metru až do nekonečna. Optika, která nebyla digitální, měla úplně jiný charakter. Zejména ty opravdu staré fotografie byly skvěle stylizované, kompozičně velmi dobře řešené, dominantní motivy ve zlatém řezu. Bylo to vlastně tím, že jako první se fotografii začali věnovat malíři. Pochopili, že portrétům odzvonilo a už se jimi neuživí.

Myslím, že každý, kdo fotí, a tím spíše profesionál jako vy, má dnes problém s archivací fotek. Bojím se, že fotky z počítače jednoho dne zmizí. Co s tím?

Ale to nejsou jen fotky, které nám zmizí. Třeba i taková korespondence. Vše je v počítačích. Kdy jste naposledy dostala klasický dopis? A každou vteřinu vzniká miliarda dalších fotografií, které se objevují na různých médiích. Technický vývoj se stále zrychluje, ale my nevíme, jak se nám zachovají. Na jakém médiu? A v jaké kvalitě tam fotky vydrží, jak dlouho? Budeme je muset stále převádět na nové formáty? To v tom množství ani nejde. Stará fotografie na skle vydržela víc než sto let a bude vlastně věčná.

A představte si, že dnes už například ve Vatikánu nebo i v Českém rozhlase archivují tak, že nový digitální záznam se znovu převádí na klasický kinofilm metodou Pigl. Takto se totiž nebude muset už dále nikam přepisovat a z filmu se vše znovu může přenášet v té nové digitální kvalitě. Další výhodou je, že klasický film se dá i lépe skladovat než například CD při vysokých i nízkých teplotách.

Máte nějaký návod, jak udělat krásnou a dobrou fotku – třeba Prahy?

Víte, lidi jsou někdy fascinovaní velkým pohledem a zapomínají na detaily. Nejzajímavější fotky vznikají, když se podíváte analyticky, ať už fotíte hudbu nebo architekturu. A největší umění je umět se dívat.

Běžný amatér nejčastěji fotí na dovolené. Co jste nafotil letos vy?

Já na dovolenou nejezdím, jsem rád doma a věnuju se svým zálibám. Malování, těm starým technikám a taky se často stává, že někdo zavolá na poslední chvíli, třeba i půl hodiny před koncertem, protože jim jiný fotograf vypadne nebo zkrátka při organizaci na focení zapomene. (*A protože poslední slovo mívá žena, tak manželka vstupuje do rozhovoru.*) „Někam ho vytáhnout je opravdu těžké. Já říkám, že můj muž v Praze funguje jako fotografická pohotovost…“

Martina Fialková

Milan Kundera (neztracen) v překladech

Velikán české i francouzské literatury, spisovatel Milan Kundera, patří k nejpřekládanějším autorům na světě. Právě překladům knih a estetice jazyka Kunderových románů je věnována výstava v Památníku národního písemnictví.

foto Václav Chochola
©Archiv B & M Chochola

Seznam překladů Milana Kundery, který letos v dubnu oslavil devadesát let, čítá přes 3000 vydání v různých světových jazycích. Výstava představuje grafické řešení vydávání Kunderových knih, nabídne ale i bezprostřední ohlasy a recenze ze světových médií. Kunderovy poslední eseje a romány vznikaly již ve francouzštině a pro potřeby výstavy sám autor přeložil několik ukázek z česky dosud nepublikovaných románů.

Výstava byla poprvé představena v dubnu v Moravské zemské knihovně v Brně, v Praze bude do 27. října k vidění poprvé.

Do Sálu Boženy Němcové (Strahovské nádvoří 1, Praha 1) si ji návštěvníci mohou přijít prohlédnout každý den kromě pondělí od 10 do 17 hodin.

www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz

Dny otevřených dveří

Ve dnech **2. a 16. 10., 13. 11. 2019 vždy od 15 do 18 hodin** pořádají Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová a Střední uměleckoprůmyslová škola dny otevřených dveří. Studijní obory: Design nábytku a interiéru, Propagační grafika, Scénografie, Tvorba nábytku a interiéru, Tvorba pro děti, Řezbářství a produktový design, Užitá malba, Výstavní a prostorový design Praha 3, Žižkovo náměstí 1300/1, **www.sups.cz**

Koncerty na schodech

Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová a Střední uměleckoprůmyslová škola uvádí v úterý **22. 10. 2019 již 75. koncert na schodech**.

Zahraje kapela **Šlágr Team**, složená ze žáků ZUŠ Učňovská 1, Praha 9, která se zaměřuje na českou populární tvorbu, ale zpestřuje program i zahraničními skladbami.

Praha 3, Žižkovo náměstí 1300/1, www.sups.cz

Tak co, rostou? Enter...

Ačkoliv má člověk většinou chuť povídat (a psát) o tom, co právě (nedávno) slyšel, viděl nebo navštívil, v případě sloupkaře je podle redakce lépe býti aktuální, ještě lépe pak býti v předstihu. A dnes se mi to nejspíš povede, byť námět na tento fejetonek mám uložený již delší dobu, ne-li nějaký rok. Ale teď snad je ta pravá chvíle.

Překvapilo mne kdysi, s větším rozmachem internetu, kolik lidí z nejrůznějších oborů si dalo tu práci a připravilo webové stránky k nějaké problematice, často i marginální. Později, s nástupem chytrých mobilů, připravili další šikovní „aplikaci“ na dané téma.

Nemusím říkat, co všechno mohou dnes „apky“ (fuj, to je ale slovo!) nabídnout, zpřístupnit či „pseudo“ zpřístupnit. Pokud v sobě programek shrne vlaková, autobusová a MHD spojení a pravidelně je aktualizuje, je to praktické. Pokud dětem nabídne malování nebo poznávání zvířátek, proč ne. U těch „pseudo“ aplikací jde většinou o více či méně nepřesné údaje o zdravém životním stylu, trendech nebo jiných relativních záležitostech. Raději nebrat.

Pak tu máme různé speciální programky. Třeba pro rybáře – kde jaké ryby berou, pro turisty – co je kde nově k vidění a jak je otevřeno, pro lyžaře – kde jsou upravené stopy a kde (ne)jedou vleky, nebo pro houbaře – kde rostou. A to poslední mne právě zaujalo.

Zatímco by člověk čekal, že houbař si své místečko uchová pro sebe, opak je pravdou. Mnozí svá místečka sdílejí s ostatními, ať již na webu, nebo v mobilu. Věřím však, že je dají všanc až poté, co si je sami projdou. Ale jejich věc. Stačí tedy mrknout na web či do mobilu a hned víte. A když ne, napíšete na „chat“: „Rostou?“, dáte „enter“ a za chvilku vám (možná) nějaký hodný aktivní diskutér odepíše „Ano, tady jsou žně.“ I když je to nepochopitelné, je to tak.

Přiznám se, že já se raději, postaru řídím pohledem z okna a na teploměr a podle toho odhaduji, zda má cenu vyrazit. I když, jak sami vidíte, i chytré aplikace znám. Nejvíce však oceňuji současné technologie kvůli jejich možnostem mediálním. Hlavně když narazím na nějakou houbu spornou, nejistou. Sice co neznám nesbírám, ale občas se stane, že to vypadá jako ta jistá, ale… A pak je fajn, když mi mobil rovnou v lese umožní spojení na solidní, profesionální weby s kvalitními fotografiemi a můj odhad upřesní. Samozřejmě, že i tak vezmu doma do ruky klasický papírový atlas.

A nakonec přidám ještě jednu poznámku. Kdysi jsem si myslel, že když budu sbírat jen houby, které mě naučili poznávat rodiče, že se nemohu splést. Jenže jak se objevuje, chyba lávky! Nestačí již jen „má molitan“ nebo nemá, či je to bedla. Třeba těch bedel je nějak více, než bylo, jak nám právě ty nové aplikace ukazují. A teď, mykologu rad! Ještě, že své služby tito specialisté poskytují. Díky za ně!

Ondřej Sedláček

PŘIPOMEŇME SI V ŘÍJNU

- **5. 10. 1919** * Vojtěch Zamarovský, historik, spisovatel a překladatel (+ 26. 7. 2006) – ***100 let***
- **9. 10. 1839** první dostih v Praze na dostihovém závodišti na pozemku dnešního sídliště Invalidovna – ***75 let***
- **12. 10. 1754** první tah státní loterie v Praze, která byla zřízena v témž roce – ***265 let***
- **23. 10. 1929** na Pražském autosalonu se představil první motocykl značky Jawa – ***90 let***
- **26. 10. 1829** * Vojtěch Šafařík, chemik, vytvořil základy českého chemického názvosloví (+ 2. 7. 1902) – ***190 let***
- **26. 10. 1904** Bubeneč byl povýšen na město a získal městský znak – ***115 let***
- **26. 10. 1959** obdržel Nobelovu cenu akademik Jaroslav Heyrovský za objevení metody polarografické analýzy (předání ceny 10. 10. 1959) – ***60 let***
- **30. 10. 1959** premiérou hry Člověk z půdy bylo v ulici Ve Smečkách otevřeno divadlo Semafor – ***60 let***

PLACENÁ INZERCE